



Received: 25 November 2022

Revised: 12 July 2023

Accepted: 12 July 2023

## PROMOTING THE COLLECTIVE CONSCIOUSNESS AND PUBLIC MIND OF STUDENTS THROUGH PARTICIPATORY FOR CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY PROJECTS

Peravit CHAIMALA<sup>1</sup> and Sirichom PICHEDBOONKIAT<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Faculty of Business Administration and Liberal Art, Rajamangala University of Technology Lanna, Chiangrai Campus, Thailand; peravit@rmutl.ac.th (P. C.); p\_sirichom@rmutl.ac.th (S. P.)

### Handling Editor:

Professor Dr.Chanathat BOONRATTANAKITTIBHUMI European International University, France  
(This article belongs to the Theme 1: Humanities & Social Sciences for Sustainable Development)

### Reviewers:

- |                                                     |                                             |
|-----------------------------------------------------|---------------------------------------------|
| 1) Adjunct Research Professor Dr.Pisak KALYANAMITRA | Universitas Muhammadiyah Sinjai, Indonesia  |
| 2) Assistant Professor Dr.Thannapat JARERNPANIT     | Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand |
| 3) Dr.Parada CHAINIKOM                              | Phetchabun Rajabhat University, Thailand    |

### Abstract

This research aimed to study 1) to promote the collective consciousness and public mind of students through participatory for CSR projects, 2) the model of the process of participation in the development of CSR, 3) the success factors of raising the collective consciousness and public mind of students, and 4) the satisfaction of students towards CSR projects. The research population was students of Rajamangala University of Technology Lanna, Chiangrai Campus who are enrolled in the academic year 2022. Result revealed that 1) Promoting students' collective consciousness and public mind requires a mechanism to drive and encourage students to have a collective consciousness and public mind for the benefit of the public and society. 2) The model of the process of participating in the development of CSR of students found that all sectors to participate in the development of activities. 3) The success factors of raising the collective consciousness and public mind of students towards CSR projects found that the indicators for key success factors consisted of 4 main indicators: participation from all sectors, the strength of leaders, teamwork, and academic networks. 4) Student satisfaction with corporate social responsibility projects was the highest overall satisfaction.

**Keywords:** Collective Consciousness, Public Mind, Participatory, Corporate Social Responsibility Projects

**Citation Information:** Chaimala, P., & Pichedboonkiat, S. (2023). Promoting the Collective Consciousness and Public Mind of Students through Participatory for Corporate Social Responsibility Projects. *Thai Interdisciplinary and Sustainability Review*, 12(2), 77-90. <https://doi.org/10.14456/tisr.2023.7>

## การส่งเสริมจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษา ผ่านโครงการกิจกรรมเพื่อสังคมแบบมีส่วนร่วม

กีราริษฐ์ ชัยมาลา<sup>1</sup> และ สิริโฉม พิเชษฐบุญเกียรติ<sup>1</sup>

1 คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย; peravit@rmutl.ac.th  
(กีราริษฐ์); p\_sirichom@rmutl.ac.th (สิริโฉม)

### บรรณาธิการผู้รับผิดชอบบทความ:

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ชนทัต บุญรัตน์กิตติภูมิ มหาวิทยาลัยยุโรป อินเทอร์เน็ต ประเทศฝรั่งเศส  
(บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของหัวเรื่องที่ 1: มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน)

### ผู้ทรงคุณวุฒิผู้พิจารณาบทความ:

- |                                                 |                                                  |
|-------------------------------------------------|--------------------------------------------------|
| 1) ศ.กิตติเมธี (วุฒิชัย) ดร.กิตติ กัลยาณมิตร    | มหาวิทยาลัยอัมหมัดดิยาห์ ชินเจ ประเทศอินโดนีเซีย |
| 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญญ์ณภัทร์ เจริญพานิช | มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม                     |
| 3) อาจารย์ ดร.ภารดา ชัยนิคม                     | มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์                       |

### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษา 1) การส่งเสริมการมีจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษาผ่านกิจกรรมเพื่อสังคมแบบมีส่วนร่วม 2) รูปแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการเพื่อสังคม 3) ปัจจัยความสำเร็จของการปลูกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะ และ 4) ความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมเพื่อสังคม ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาศิลปการในชีวิตและวิชาการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม ปีการศึกษา 2565 ผลการศึกษาพบว่า 1) การส่งเสริมการมีจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษา ต้องกลไกการส่งเสริมและกระตุ้นให้นักศึกษาให้เกิดจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะเพื่อผลประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยการเรียนรู้ทางสังคมแบบมีส่วนร่วม 2) รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการ พบว่า ทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการเพื่อสังคม 3) ปัจจัยความสำเร็จของการปลูกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะ มี 4 ตัวชี้วัดหลัก คือ การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ความเข้มแข็งของผู้นำ การทำงานเป็นทีม และเครือข่ายวิชาการ สำหรับ 4) ความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมเพื่อสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด

**คำสำคัญ:** จิตสำนึกร่วม, จิตสาธารณะ, กิจกรรมเพื่อสังคม, การมีส่วนร่วม

**ข้อมูลการอ้างอิง:** กีราริษฐ์ ชัยมาลา และ สิริโฉม พิเชษฐบุญเกียรติ. (2566). การส่งเสริมจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษาผ่านโครงการกิจกรรมเพื่อสังคมแบบมีส่วนร่วม. *สหวิทยาการและความยั่งยืนปริทรรศน์ไทย*, 12(2), 77-90. <https://doi.org/10.14456/tisr.2023.7>

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

## บทนำ

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกมิติ อันเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สังคมมนุษย์และวิถีแห่งอารยธรรมต่างๆ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาไม่อาจหยุดนิ่งได้ ดังที่ บุชรารณ ดิเญวาร์ (2561) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันโลกกำลังเคลื่อนเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 ผู้คนกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในทิศทางที่คาดการณ์ได้ยาก สภาพการณ์มีการผันผวนตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากร การเกิดขึ้นของเมืองใหม่เพิ่มมากขึ้น การต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้ามชาติต่างๆ ที่เข้าใกล้กับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนทั่วไป ผลอันเกิดจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วโดยมีเทคโนโลยีระบบสารสนเทศ เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเป็นไป ได้สูงว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตผู้คนจะต้องเปลี่ยนไปจากปัจจุบันมากขึ้น ในการเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดการแข่งขันสูงตามมา เพราะต่างต้องการพัฒนาตนเองให้ทันสมัยก้าวหน้า เพื่อความอยู่รอด ส่งผลให้เกิดภาวะการปรับตัวไปในทุกสังคมมากน้อยต่างกัน การเสริมสร้างทักษะในการดำรงชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ไม่ใช่เพื่รองรับการเปลี่ยนแปลง แต่เป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งเพื่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนสังคมประเทศชาติ ดังนั้น การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ด้วยการสร้างคุณค่า และให้เห็นถึงความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม ที่ก่อให้เกิดลักษณะนิสัยที่ดีที่พึงประสงค์ต่อสังคมผ่านการกระตุ้นและส่งเสริมจากทุกสถาบันที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญที่สุดต้องเสริมแรงให้เด็กและเยาวชนเกิดจิตสำนึกจากภายในด้วยตนเอง สิ่งนั้น เราเรียกว่า “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้คนรู้จักเสียสละ ร่วมแรง ร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน ช่วยลดและแก้ปัญหา รวมทั้งสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุน โดยการยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคอนให้มีเป็นคนที่มีสมบรูณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม การพัฒนานคนต้องพัฒนาทุกช่วงวัย และเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม และนำไปสู่การวาง “เป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2579” ที่เป็นเป้าหมายในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มาเป็นกรอบในการกำหนดเป้าหมายที่จะบรรลุใน 5 ปีแรก และเป้าหมายในระดับย่อยลงมา โดยที่เป้าหมายและตัวชี้วัดด้านต่างๆ มีความสอดคล้องกับกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ทั้งนี้ เป้าหมายประเทศไทยในปี พ.ศ.2579 ซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกันนั้น พิจารณาจากประเด็นหลักและการพัฒนา ลักษณะของฐานการผลิตและบริการสำคัญของประเทศ ลักษณะของคนไทยและสังคมไทยที่พึงปรารถนาและกลุ่มเป้าหมายในสังคมไทย โดยกำหนดไว้ดังนี้ เศรษฐกิจและสังคมไทยมีการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนบนฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมไทยเป็นสังคมที่เป็นธรรมมีความเหลื่อมล้ำน้อย คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบรูณ์ เป็นพลเมืองที่มีวินัย ตื่นรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต มีความรู้ มีทักษะและทัศนคติที่เป็นค่านิยมที่ดี มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบรูณ์ มีความเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ มีจิตสาธารณะและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ความเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลเมืองโลกในฐานะของพลเมืองที่ดี และเป็นประชากรที่ดีของโลกต่อไป จากแนวคิดตามยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนและสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ที่เกี่ยวกับการสร้างลักษณะนิสัยของควมมีจิตสำนึกร่วมจนเกิดจิตสาธารณะ จึงเป็นหนึ่งในเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนานคนของประเทศ ดังนั้น คำว่า จิตสาธารณะ คือ จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่า “สาธารณะ” คือ สิ่งที่มีได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะ ในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษาส่วนรวม ทั้งที่เป็นผลประโยชน์ของประเทศและประโยชน์ของส่วนรวมให้เกิดความคุ้มค่า รวมทั้งช่วยดูแลรักษาให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากหรือผู้ไร้โอกาสทางสังคมหรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนร่วมมือและมีส่วนร่วมกระทำเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ แต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ การสร้าง

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

ความตระหนักและสร้างลักษณะนิสัยที่ดีและสร้างสรรค์สังคมเพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดจิตสาธารณะเพื่อส่วนรวม สามารถส่งเสริมและผลักดันให้เกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ 1) การกระทำตนเอง ต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบและเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม และ 2) มีบทบาทต่อสังคมในการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหา สร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

ดังนั้น จิตสาธารณะจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของพลเมืองในยุคดิจิทัล เพราะเป็นสิ่งที่คนในสังคมต้องการ “มนุษย์” ที่มีความรับผิดชอบต่อทางสังคมอย่างถูกต้องและเหมาะสม การที่มนุษย์ในสังคมจะแสดงออก ซึ่งการมีจิตสาธารณะนั้นเป็นเรื่องที่ยาก หากไม่ได้รับการเลี้ยงดูแบบส่งเสริมหรือเอื้อต่อการเกิดพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะ สังคมก็จะเป็นไปแบบเห็นแก่ตัว คือ ตัวใครตัวมัน ไม่สนใจสังคมรอบข้างคิดแต่ประโยชน์แห่งตนเท่านั้น ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชนมีสภาพเช่นไรก็ยังคงเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนาและยั่งยืนไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาสมัครพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์ กลัวเสียเวลาหรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

ดังนั้น จิตสาธารณะ จึงเป็นสิ่งที่ทุกคนปฏิเสธไม่ได้ว่าสำคัญและจำเป็น ต้องเร่งเยียวยาและยกระดับคุณภาพจิตใจ มากกว่าการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนนิยมวัตถุแบบหลงผิดเป็นชอบ จนขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เด็กและเยาวชนในวันนี้เริ่มเข้าสู่คลื่นลูกที่สาม “ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ” ฟุ้งเฟ้อเข้ามามีส่วนสำคัญในการดำรงชีวิต ส่งผลให้สังคมโลกไร้พรมแดน จนบางครั้ง “ลืมเหลี่ยมหลัง แลหน้า” ในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมและ ไม่แคร์สังคม จนทำให้สังคมไทยเริ่มเปราะบาง หากไม่เร่งรีบดำเนินการป้องกันและแก้ไขให้เด็กและเยาวชนเกิดจิตสาธารณะต่อตนเองและสังคม เพราะว่าจิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบต่อที่เกิดจากภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึกตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งอยู่ในจิตใจ และส่งผลมาสู่การกระทำภายนอก ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น จะเห็นว่าเกิดจากการขาดจิตสำนึกของคนส่วนรวมในสังคมเป็นสำคัญ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหามลพิษต่างๆ ที่เกิดจากการขาดความรับผิดชอบต่อจิตสำนึก การปล่อยน้ำเสียออกจากโรงงาน โดยไม่ผ่านการบำบัด และการจ่อรถยนต์โดยไม่ดับเครื่องยนต์ เป็นต้น จิตสาธารณะจึงเป็นสิ่งสำคัญในสังคม ที่เด็กและเยาวชนต้องให้ความสำคัญและตระหนักในสิ่งนี้

จากเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยในฐานะผู้บำเพ็ญบวรมนัสัยเด็กและเยาวชนให้เจริญเติบโต เป็นพลเมืองดีของประเทศ จึงตระหนักและต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างกลไกการส่งเสริมความมีจิตสาธารณะ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมที่นับวันเริ่มเสื่อมถอยด้อยค่าในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม คณะผู้วิจัยจึงได้พัฒนาปัญหาวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษา ผ่านโครงการกิจกรรมเพื่อสังคมแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นการพัฒนาจิตสำนึกร่วมและหาแนวทางการส่งเสริมการมีจิตสาธารณะเพื่อให้เกิดขึ้นและตกผลึกภายในจิตสำนึกของนักศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่เราทุกคนต้องกระทำเพื่อสังคมที่น่ายุติต่อไป และก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม ส่งผลให้การดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนเกิดสันติสุข เกิดสังคมการเรียนรู้ที่เกื้อกูลกันจนนำไปสู่การสร้างความสำเร็จก้าวหน้าและความมั่นคงให้กับประเทศชาติต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) การส่งเสริมการมีจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษาผ่านโครงการกิจกรรมเพื่อสังคมแบบมีส่วนร่วม 2) รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมเพื่อสังคมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย 3) ปัจจัยความสำเร็จของการปลูกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษาต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม 4) ความพึงพอใจของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย ที่มีต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม

### การทบทวนวรรณกรรม

การสร้างตระหนักและจิตสำนึกร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคม โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมให้กับนักศึกษาพัฒนากระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์และแสวงหาความรู้ความจริงเพื่อแก้ปัญหาในชุมชนจากประสบการณ์ตรงและสภาพและปัญหาของพื้นที่เป็นสำคัญแบบมีส่วนร่วม ถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่หลักของสถาบันการศึกษาทุก

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

ระดับในการขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลเพื่อให้เด็กศึกษาหรือเยาวชนได้เกิดการเรียนรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และสามารถทำได้ รวมทั้งถ่ายทอดและขยายผลเป็นระบบผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ดังที่ ทานตะวัน อินทร์จันทร์ (2546) ได้ให้ขั้นตอนการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ตั้งแต่ 1) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหาและพิจารณาแนวทางแก้ไข 2) การตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไข และวางแผนหรือโครงการแก้ไขปัญหา 3) การปฏิบัติการแก้ไขปัญหามาตามแผนและโครงการที่วางไว้ 4) การรับประโยชน์จากโครงการ และ 5) การประเมินผลโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เจมส์ คัดด์ ปิ่นทอง (2526) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ เป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน จากขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นตามทฤษฎีพัฒนาองค์การ (Organization Development) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ทั่วไป เพื่อที่จะเพิ่มความสามารถขององค์การในการแก้ไขปัญหาที่เป็นอยู่ โดยเน้นการปรับปรุงและปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสภาพการณ์เน้นการร่วมแรงร่วมใจ ซึ่งการพัฒนาองค์การนั้นมีขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ 1) ค้นหาสาเหตุของปัญหา (Diagnostic) 2) ขั้นตอนวางแผนการดำเนินงาน (Action-Planning) 3) การปฏิบัติการให้เป็นไปตามกลยุทธ์ที่วางไว้ (Implementing) และ 4) ขั้นตอนประเมินผล (Evaluating)

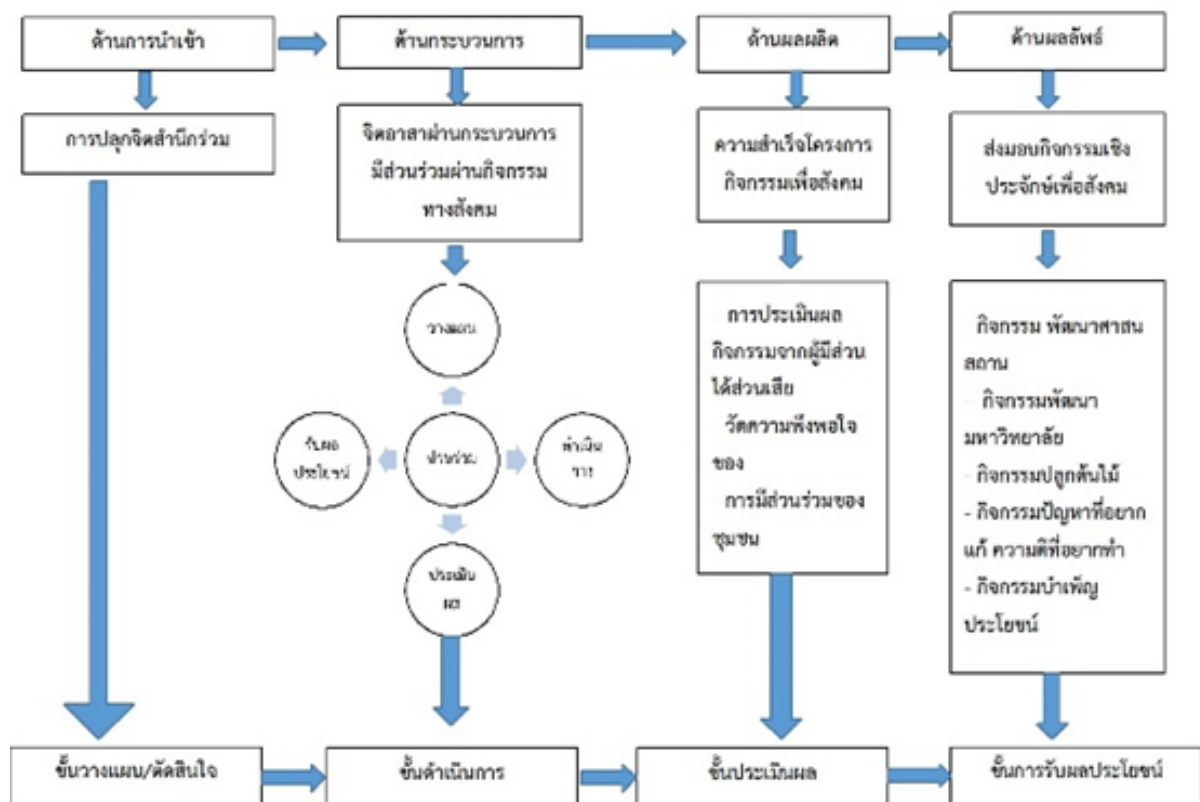
กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมของนักศึกษาที่ปรากฏผลเชิงประจักษ์และเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชนเป็นผลมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมในสังคม ดังนั้น ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างกิจกรรมเพื่อสังคมของเด็กและเยาวชน เป็นมาจากการปลูกฝังจิตสำนึกหรือความมีจิตสาธารณะให้เกิดเป็นลักษณะนิสัยที่ดี ดังที่ ไพศาล วิสาโล (2550) ที่ให้ความหมายของ “จิตอาสา” ว่าเป็นจิตใจที่พร้อมจะสละเวลา แรงกายและสติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่เห็นด้วยเมื่อพบเห็นปัญหาหรือทุกข์ยากเกิดกับผู้คน อันเป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีและเห็นหน้าตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วยบุญ คือ ความสงบและพลังแห่งความดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปิยะนาถ สรวิสูตร (2552) กล่าวถึง “จิตอาสา” ว่าหมายถึง บุคคลที่มีจิตที่พร้อมจะให้หรือเสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ กรรณิกา มาโน (2553) กล่าวถึงจิตอาสา ว่าหมายถึง จิตที่พร้อมสละเวลา แรงกาย แรงใจ และสติปัญญา เพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่นหรือสังคม เป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ ไม่หวังผลตอบแทน และเป็นการกระทำที่ไม่ใช่ภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ จากความหมายของจิตอาสา สามารถสรุปได้ว่า จิตอาสา หมายถึง ความเต็มใจ สมัครใจ ตั้งใจทำ โดยที่เสียสละทั้งร่างกาย แรงใจ เวลา สติปัญญา และทรัพย์สินเงินทอง เพื่อกระทำหรือพัฒนาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งแสดงถึงความสุขที่ได้ให้เพื่อคืนกำไรสู่สังคม เป็นกำไรที่สร้างคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชน เมื่อเกิดคุณค่าในตนเองย่อมส่งผลความสุขตามมาและความพึงพอใจในชีวิตนั้นมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อคนเรามีความพึงพอใจในชีวิตมากก็ย่อมมีความสุขมากตามไปด้วย ดังนั้น การสร้างแรงบันดาลใจและการกระตุ้นหนุนเสริมให้เห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้เกิดพลังทางบวกในการสร้างสรรค์สังคม ดังที่ เวธกา กลิ่นวิชิต และคณะ (2557) ได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง ว่าหมายถึง ความรู้สึกที่ตนเองมีความสามารถ มีคุณค่า มีความสำคัญ อันเนื่องมาจากความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวัง รวมทั้งการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริวรรณ ทวีวัฒนปรีชา (2549) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การพิจารณาตัดสินคุณค่าของตนและแสดงทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนในการยอมรับหรือไม่ยอมรับตนเองและยังแสดงถึงขอบเขตของความเชื่อที่บุคคลมีต่อความสำคัญ ความสำเร็จและความมีคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นประสบการณ์ส่วนตัวที่แต่ละคนถ่ายทอดสู่คนอื่น โดยแสดงออกทางคำพูดและพฤติกรรมอื่นๆ จากความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถสรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง คือ การประเมินตนเองของบุคคลทั้งในเชิงบวกและเชิงลบเกี่ยวกับความสามารถ การประสบความสำเร็จ มองว่าตนเองมีคุณค่า ตลอดจนการยอมรับนับถือตนเองและการได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองจะพัฒนาขึ้นตามประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับ จะเห็นได้ว่ากิจกรรมจิตอาสาหรือจิตสาธารณะนั้น จะช่วยให้เยาวชนลดความเห็นแก่ตัวลง คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมหรือผลกระทบ

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

จากการกระทำของคนที่มิต่อผู้อื่น การมีจิตอาสาจะนำไปสู่การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์และพบความสุขจากการได้เป็นผู้ให้อย่างแท้จริง นำไปสู่ความภูมิใจในตนเองและมีความรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับ เป็นที่รักใคร่ของคนอื่น อันมีผลให้เมล็ดพันธุ์ “จิตอาสา” ในจิตใจของเขายิ่งงอกงาม เกิดแรงบันดาลใจอยากช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมมากขึ้น และในที่สุดก็จะทำให้เยาวชนเหล่านี้ได้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมีคุณภาพในอนาคตได้

### กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม แบบบูรณาการศาสตร์ที่มุ่งเน้นส่งเสริมศักยภาพของนักศึกษาในด้านจิตสาธารณะผ่านการพัฒนากิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคม ตามกรอบแนวคิดส่งเสริมจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษาผ่านโครงการกิจกรรมเพื่อสังคมแบบมีส่วนร่วม ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดส่งเสริมจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษาผ่านโครงการกิจกรรมเพื่อสังคมแบบมีส่วนร่วม

### วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดและทักษะการปฏิบัติการ รวมทั้งทักษะทางสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง

ประชากร คือ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาศิลปะการใช้ชีวิตและรายวิชาการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม ปีการศึกษา 2565 จำนวน 75 คน (กองการศึกษาเชิงราย, 2565)

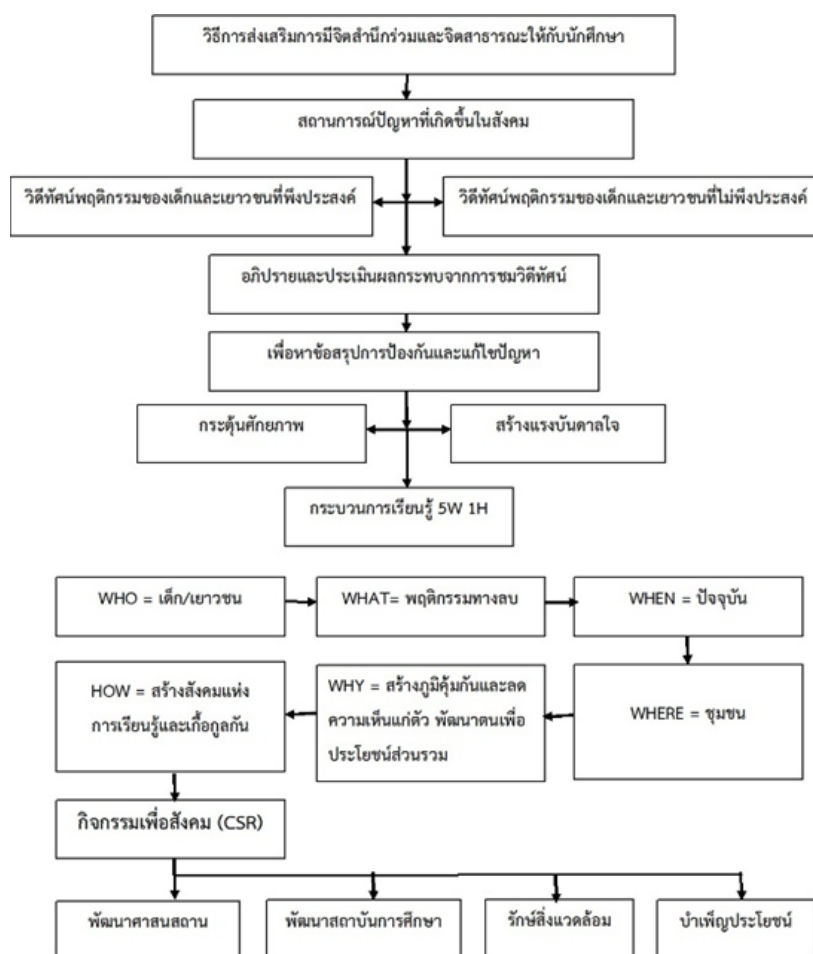
เครื่องมือเก็บรวบรวมการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องมือวิจัยดังต่อไปนี้ 1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง 2) การสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อการพัฒนากิจกรรมเพื่อสังคมแบบมีส่วนร่วม และ 3) แบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เชียงราย ที่มีต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

ซึ่งเป็นมาตราส่วนประเมินค่า โดยมี 4 ระดับวัด คือ มากที่สุด มาก น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 10 ข้อ การแปลผลในแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม 3.26-4.00 มีความพึงพอใจมากที่สุด 2.51-3.25 มีความพึงพอใจมาก 1.76-2.50 มีความพึงพอใจน้อย 1.00-1.75 มีความพึงพอใจน้อยที่สุด การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย ที่มีต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับที่ 0.89 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

## ผลการวิจัย

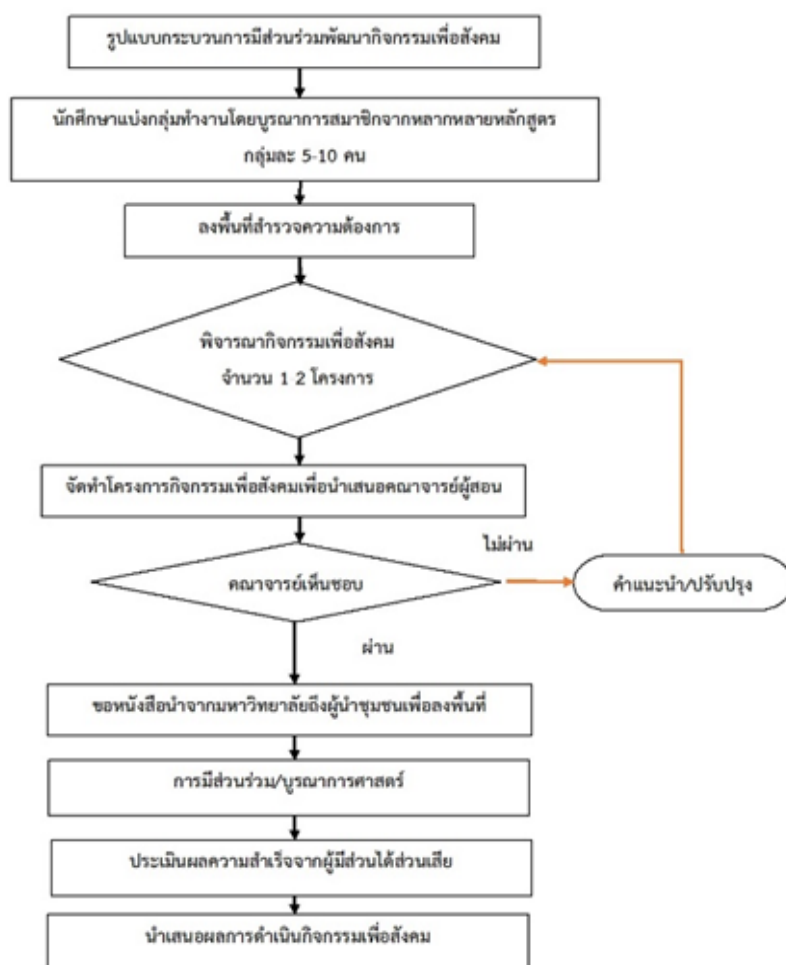
การส่งเสริมการมีจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษา ผ่านโครงการกิจกรรมเพื่อสังคมแบบมีส่วนร่วมผ่านสัมมนาและการสนทนากลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า กลไกการผลักดันและกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะให้กับนักศึกษาเพื่อผลประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม โดยการกำหนดพื้นที่การเรียนรู้ทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (Learning Space) และกำหนดหัวข้อเพื่อสร้างการรับรู้และเข้าใจความมีจิตสาธารณะ แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ การรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การประชาสัมพันธ์เพื่อพัฒนากิจกรรมเพื่อสังคม และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อเป้าหมายหรือสิ่งที่ดีที่สุดในที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคม โดยเน้นประโยชน์ ประหยัด และประสิทธิภาพ ตามวิธีการปลูกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะให้กับนักศึกษา ดังภาพที่ 2



ภาพที่ 2 วิธีการปลูกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะให้กับนักศึกษา

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมเพื่อสังคมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เชียงราย พบว่า รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากิจกรรมเพื่อรับผิดชอบต่อสังคม โดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา กิจกรรม ทั้งภาควิชาการ ภาคประชาชน ภาครัฐและภาคเอกชน โดยกำหนดพื้นที่ในการพัฒนา กิจกรรมเพื่อสังคมที่อยู่ในพื้นที่การให้บริการของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย 2 อำเภอ คือ อำเภอพานและอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะจิตสาธารณะผ่านกิจกรรมเพื่อสังคม โดยมีรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา กิจกรรมเพื่อสังคม เริ่มตั้งแต่การวางแผนและตัดสินใจว่ากิจกรรมเพื่อสังคมใดที่มีความสำคัญจำเป็นเร่งด่วนและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนสังคมมากที่สุด ซึ่งกิจกรรมพัฒนาเพื่อสังคมที่ชุมชนต้องการมากที่สุด แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) การพัฒนาศาสนสถาน 2) การพัฒนามหาวิทยาลัยและโรงเรียน 3) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และ 4) กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เกี่ยวกับปัญหาที่ยากแก่ ความดีที่ยากทำ ตามรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา กิจกรรมเพื่อสังคม ดังภาพที่ 3



ภาพที่ 3 รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา กิจกรรมเพื่อสังคม

ปัจจัยความสำเร็จของการปลูกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษาต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม พบว่า ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการปลูกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษา ต้องผลักดันพลังจากภายในจิตใจของนักศึกษาผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมอย่างสร้างสรรค์ของคณาจารย์ผู้สอน โดยเฉพาะอาจารย์ผู้สอน ต้องเข้าใจและรับบทบาทของตนเอง โดยเป็นผู้ประสาน ผู้เอื้อประโยชน์และอำนวยความสะดวกให้นักศึกษาสามารถดำเนินกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและกระจายบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างทั่วถึงกับสมาชิก

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

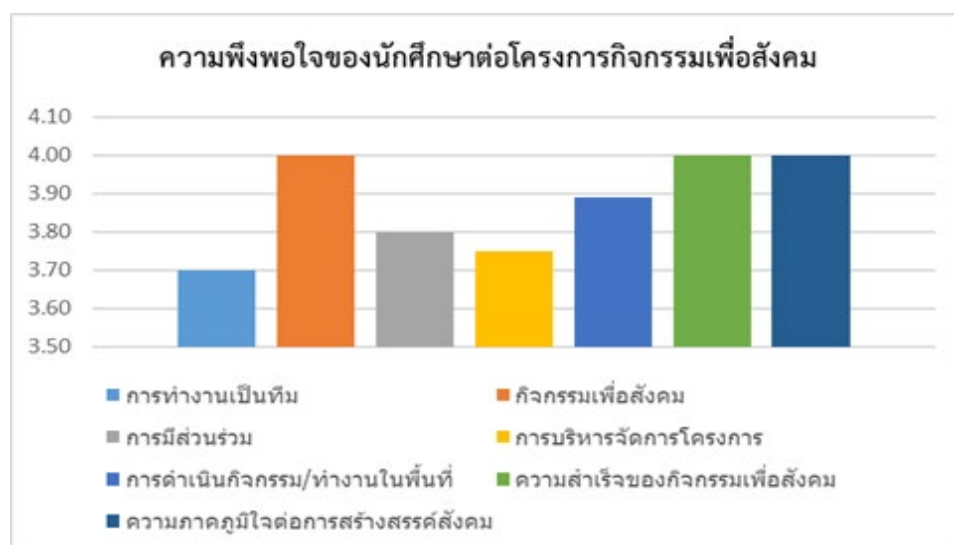
ทุกคน เพื่อให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่และเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จต่อตนเอง และชุมชนสังคม ดังนั้น ปัจจัยความสำเร็จของการปลุกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษาต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม จึงเป็นผลมาจากตัวชี้วัดดังนี้ 3.1) การมีส่วนร่วมและร่วมมือจากทุกภาคส่วน 3.2) ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และผู้นำท้องถิ่นทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ 3.3) นักศึกษามีการทำงานเป็นทีมและสมาชิกในทีมมาจากหลากหลายหลักสูตร โดยการกระจายอำนาจบนฐานการบูรณาการศาสตร์เพื่อพัฒนากิจกรรมเพื่อสังคม 3.4) เครือข่ายของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะภาคเอกชนให้การสนับสนุน งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ เพื่อทำกิจกรรมเพื่อสังคม ตามปัจจัยความสำเร็จของการปลุกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษาต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม ดังภาพที่ 4

## ปัจจัยความสำเร็จของการปลุกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะ



ภาพที่ 4 ปัจจัยความสำเร็จของการปลุกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษาต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม

ความพึงพอใจของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย ที่มีต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคมพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในส่วนการลงพื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมในสถานที่จริงและกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม โดยเฉพาะความสุขและการชื่นชมยินดีในผลสำเร็จของตนเองที่ได้มีส่วนร่วมในการแบ่งปันความสุข สำหรับในส่วนของภาคประชาชนมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในส่วนการลงพื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมในสถานที่จริงและกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม ที่สำคัญรู้สึกขอบคุณมหาวิทยาลัยและนักศึกษาที่ได้มีส่วนช่วยเหลือสังคมและช่วยยกระดับจิตใจของบุตรหลาน และนักศึกษาให้เป็นผู้รับผิดชอบต่อสังคมและไม่สร้างปัญหาหรือความเดือดร้อนต่อชุมชนและสังคมเหมือนดังที่เห็นปรากฏเป็นข่าวตามการเผยแพร่ของสื่อสารมวลชน ดังภาพที่ 5



ภาพที่ 5 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

### สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การส่งเสริมการมีจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษา ผ่านโครงการกิจกรรมเพื่อสังคมแบบมีส่วนร่วม ถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญของสถาบันการศึกษาทุกระดับ ควบคู่ไปกับสถาบันครอบครัวที่จะต้องเข้ามามีบทบาทในการกระตุ้นและส่งเสริมศักยภาพเด็กและเยาวชน ให้เกิดการรับรู้และความตระหนักในปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในทุกๆ มิติ เช่น มิติสังคม มิติสิ่งแวดล้อม มิติวัฒนธรรม และมิติเศรษฐกิจ เป็นต้น จนเกิดจิตสำนึกร่วม แล้วเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ ด้วยการแสดงพลังทางบวกอย่างสร้างสรรค์ นั่นคือ ความมีจิตสาธารณะหรือจิตอาสาเพื่อผลประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม โดยการจัดพื้นที่การเรียนรู้ทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (Learning Space) อย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ด้วยการให้เด็กและเยาวชนได้คิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้เด็กและเยาวชน รู้จริง ทำได้ ถ่ายทอดเป็น ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญต่อการส่งเสริมกระบวนการบ่มเพาะและขัดเกลาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้รู้จักอุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมและยังรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุษราภรณ์ ดีเยาว์ (2561) ที่วิจัยเกี่ยวกับกระบวนการจิตอาสา: การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนเองของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า รูปแบบของกระบวนการจิตอาสาของเยาวชน คือ การก่อรูปจากความคิดและอุดมการณ์ ได้แรงบันดาลใจจากครอบครัวและต้องการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสังคม ลักษณะงานจิตอาสาเป็นงานกิจกรรมเชิงประเด็นสังคมและกลุ่มเป้าหมาย มีโครงสร้างและระบบงานแบ่งตามหน้าที่ งานบริหารจัดการ งานธุรการเอกสาร งานสนับสนุนการ และแรงงาน มีการปลูกฝังวิถีคิดการปฏิบัติงานถ่ายทอดขั้นตอนเทคนิคและเป้าหมายงาน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ โกวิท พวงงาม (2550) ที่กล่าวถึงการสนับสนุนและส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกของเด็กและเยาวชนว่า การหล่อหลอมของกระแสวัฒนธรรมต่างชาติ ผ่านสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งขาดการคัดกรองและคัดเลือกวัฒนธรรมที่ดีงาม ส่งผลให้เกิดวิกฤติทางค่านิยมในสังคมไทย คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนา ซึ่งมีหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรู้ปลูกฝังศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนมีบทบาทดังกล่าวลดน้อยลง ค่านิยมด้านวัตถุนิยมเพิ่มมากขึ้น มีการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นถึงอันตรายจากประเด็นดังกล่าวที่มีต่อเด็กและเยาวชนไทย นอกจากนี้ ยังมีข้อค้นพบว่า สภาพสังคมไทยปัจจุบัน เด็กและเยาวชนเกิดการเลียนแบบและแสดงออกในค่านิยมที่ไม่เหมาะสมและไม่สร้างสรรค์ เช่น ขาดการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ขาดความอดทน ขาดความซื่อสัตย์ นอกจากนี้ พฤติกรรมที่เป็นสิ่งคาดหวังของสังคมไทย เช่น การจนเจือ การช่วยเหลือ การเผื่อแผ่แบ่งปันประโยชน์เพื่อผู้อื่น การมีคุณธรรม การให้อภัย จิตสำนึกของคนที่มีความใจเสียสละและสร้างสรรค์งานเพื่อส่วนรวม พบว่า มีการแสดงออกที่น้อยลง และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชีราพร ทองปัญญา และคณะ (2558) ที่ศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนของเยาวชน: กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนอาสาสมัครพัฒนาชุมชนห้วยหมอนทอง ที่พบว่า จิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนของเยาวชนอยู่ในระดับการเห็นคุณค่าเป็นส่วนใหญ่ โดยมีเยาวชนเพียง 1 คน ที่มีจิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนในระดับการจัดระบบ และเมื่อพิจารณาจิตสำนึกกับบทบาทในการพัฒนาชุมชนของเยาวชนแยกตามรายด้าน 4 ด้าน พบว่า เยาวชนมีจิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าด้านอื่นๆ ในขณะที่เยาวชนมีการแสดงบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรมมากที่สุด และการแสดงบทบาทต่างๆ ของเยาวชนมีลักษณะเป็นเพียงผู้เข้าร่วมทำเท่านั้น เนื่องจากผู้นำและคนในชุมชนมองว่าเยาวชนยังมีวุฒิภาวะต่ำ ไม่สามารถเป็นผู้ทำการพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง และยังอยู่ในวัยที่ควรเรียนหนังสือ ดังนั้น ผู้นำและคนในชุมชนจะต้องเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อเยาวชนใหม่ พร้อมกับการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการคิดและทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างแท้จริง

รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการเพื่อสังคมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย พบว่า รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาโครงการเพื่อรับผิดชอบต่อสังคม โดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการ ตั้งภาควิชาการ ภาคประชาชน ภาครัฐและภาคเอกชน โดยกำหนดพื้นที่ในการพัฒนาโครงการเพื่อสังคม เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะจิตสาธารณะเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ตรง ด้วยการ

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนานักกิจกรรมเพื่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาสถานศึกษา การพัฒนาสถาบันการศึกษา การรักษาสีงแวดล้อมและกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เกี่ยวกับปัญหาที่ยากแก่ ความดีที่ยากทำ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนานักกิจกรรมเพื่อสังคมในพื้นที่ให้บริการ ซึ่งจากผลการวิจัยทำให้ได้รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนานักกิจกรรมเพื่อสังคมที่มีวิธีการทำงานและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมที่ชัดเจน ที่สามารถนำไปเป็นตัวอย่างหรือต้นแบบให้กับเด็กและเยาวชน เพราะสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในการฝึกทักษะของเด็กและเยาวชนทั้งทางด้านเชาว์ปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ โดยเฉพาะการฝึกภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม รวมทั้งการปรับตัวเพื่อเรียนรู้สังคมชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุษราภรณ์ ดีเยาว์ (2561) ที่วิจัยเกี่ยวกับกระบวนการจิตอาสา: การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนเองของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า รูปแบบของกระบวนการจิตอาสาของเยาวชน คือ การก่อรูปจากความคิดและอุดมการณ์ได้แรงบันดาลใจจากครอบครัวและต้องการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสังคม ลักษณะงานจิตอาสาเป็นงานกิจกรรมเชิงประเด็นสังคมและกลุ่มเป้าหมาย มีโครงสร้างและระบบงานแบ่งตามหน้าที่ งานบริหารจัดการ งานธุรการเอกสาร งานนั้นหนากการ และแรงงาน มีการปลูกฝังวิถีคิดการปฏิบัติงานถ่ายทอดขั้นตอนเทคนิคและเป้าหมายงาน ซึ่งกระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านกระบวนการจิตอาสาของเยาวชน คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ในสังคมสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และจากการเป็นผู้ให้ช่วยเหลือผู้อื่น รวมทั้งการสร้างเชื่อมโยงของกระบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชน 3 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย เยาวชนใช้เวลาว่างทำงานจิตอาสา มีบุคลิกภาพกล้าแสดงออกเชื่อมั่นเห็นคุณค่าตนเอง 2) ด้านจิตใจ เยาวชนเข้าใจภาวะอารมณ์ตนเองและผู้อื่น มีความอดทน และ 3) ด้านความคิดสติปัญญา เยาวชนพัฒนาความรับผิดชอบต่องานมีระเบียบ รู้จักให้ มีกระบวนการคิด ในความรับผิดชอบต่องานและผู้อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ปรับตัวเข้ากับคนอื่น และในความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ตระหนักว่าสังคมไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่งแต่เป็นเรื่องของทุกคน การทำเพื่อสังคมสามารถเริ่มต้นจากตนเอง และยังสามารถสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชูติมา จันทรมณี และคณะ (2555) ได้เสนอยุทธวิธีเพื่อปลูกจิตสำนึกในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและในชุมชนว่า ควรยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมดำเนินการ เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ มีอิสระ เสรีภาพและมีความเสมอภาค มีโอกาสเสนอโครงการได้และบริหาร จัดการโดยคณะนักเรียน โดยคณะครูเป็นที่ปรึกษา ซึ่งการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้จัดกิจกรรมด้วยตนเองแทนการเป็นเพียงผู้เข้าร่วมกิจกรรม จะถือว่าการเปิดพื้นที่ทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ ธีราพร ทองปัญญา และคณะ (2558) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ จิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนของเยาวชน: กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนอาสาสมัครพัฒนาชุมชนห้วยหมอนทอง ที่ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความมีจิตสำนึกของเด็กและเยาวชนว่า เมื่อเยาวชนมองเห็นปัญหาของชุมชนและต้องการแก้ไขปัญหาใดนั้น ทางกลุ่มผู้ใหญ่ โดยเฉพาะผู้นำชุมชน ครู และผู้ปกครอง ควรส่งเสริมด้วยการให้โอกาสแก่เยาวชนได้เป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวหรือเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ในกิจกรรมของชุมชน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ จนถึงการร่วมประเมิน พร้อมให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเยาวชน ซึ่งจะช่วยเหลือหล่อหลอมให้เยาวชนรับรู้ถึงความคาดหวังของสังคมที่ต้องการให้เยาวชนได้แสดงบทบาทในการพัฒนาชุมชน รวมทั้งยังเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับเยาวชนได้เกิดความกล้าคิด และกล้าทำสิ่งที่ดีให้กับชุมชน อันสะท้อนถึงจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนของเยาวชนที่จะยังคงมีอยู่และพัฒนาต่อไป

ปัจจัยความสำเร็จของการปลูกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษาต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม พบว่า ความสำเร็จของการปลูกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษา ต้องผลักดันพลังจากภายในจิตใจของนักศึกษาผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมอย่างสร้างสรรค์ของคณาจารย์ผู้สอน โดยเฉพาะอาจารย์ผู้สอน ต้องเข้าใจและรู้บทบาทของตนเอง โดยเป็นผู้ประสาน ผู้เอื้อประโยชน์และอำนวยความสะดวกให้นักศึกษาสามารถดำเนินกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและกระจายบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างทั่วถึงกับสมาชิกทุกคน เพื่อให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่และเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จต่อตนเอง

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

และชุมชนสังคม ซึ่งปัจจัยความสำเร็จของการปลูกจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษาต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคมไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น การทำงานเป็นทีม และความมุ่งมั่นตั้งใจของนักศึกษา รวมทั้งการนำประโยชน์ของการเป็นเครือข่ายบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน ซึ่งว่าเป็นหลักสำคัญในการบริหารจัดการโครงการกิจกรรมเพื่อสังคมแบบบูรณาการอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วัฒนา วณิชชานนท์ และคณะ (2553) พบว่า ปัจจัยแห่งผลสำเร็จในการเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมที่สำคัญอันหนึ่ง คือ การให้เยาวชนมีความมั่นใจในตนเองจากการลองผิดลองถูก ได้รับการแนะนำให้เกิดการเรียนรู้และการค้นพบศักยภาพของตนเองจะทำให้เกิดความภูมิใจ ความเคารพในถิ่นฐานบ้านเกิด ภูมิปัญญาท้องถิ่น และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ยุวดี อิ่มใจ และคณะ (2552) ได้เสนอยุทธวิธีเพื่อปลูกจิตสำนึกในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและในชุมชนว่า ควรยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมดำเนินการ เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ มีอิสระ เสรีภาพและมีความเสมอภาค มีโอกาสเสนอโครงการงานได้และบริหารจัดการโดยคณะนักเรียน คณะครูคอยให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษา ซึ่งการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้จัดกิจกรรมด้วยตนเองแทนการเป็นเพียงผู้เข้าร่วมกิจกรรม จะถือว่าการเปิดพื้นที่ทางสังคมแห่งการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน

ความพึงพอใจของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย ที่มีต่อโครงการกิจกรรมเพื่อสังคมพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งในส่วนการลงพื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมในสถานที่จริงและกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของโครงการกิจกรรมเพื่อสังคม โดยเฉพาะความสุขและการชื่นชมยินดีในการผลสำเร็จของตนเองที่ได้มีเข้ามามีส่วนร่วมในการแบ่งปันความสุขโดยการช่วยเหลือสังคมตามศักยภาพและกำลังของตน ทั้งนี้เพราะว่านักศึกษาเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าในตนเองและคุณค่าของการทุ่มเทแรงกาย แรงใจเพื่อสังคมชุมชน รวมทั้งทีมงานนักศึกษาเกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยเฉพาะงานหรือกิจกรรมสำเร็จหรือได้มาด้วยความยากลำบาก ย่อมเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จแห่งของการกระทำนั้น รวมทั้งเมื่อเห็นชาวบ้านมีความสุข มีรอยยิ้ม ย่อมส่งผลให้เกิดความอิ่มสุข อิ่มสุขใจตามมา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์ (2556) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า ตัวแปรการรับรู้ความสามารถของตนเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมจิตอาสามากที่สุด ทั้งยังเป็นตัวแปรทำนายที่มีอำนาจทำนายสูงที่สุด ดังนั้น หากต้องการพัฒนาพฤติกรรมจิตอาสา จะต้องพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นอันดับแรก โดยการกระตุ้นให้ผู้เรียน มีความเชื่อมั่นในการประเมินความสามารถของตนเอง ว่าสามารถแสดงพฤติกรรมจิตอาสาได้ สามารถจัดการกับความท้าทายหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี โดยอาจจัดโปรแกรมเพื่อเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนเองภายในสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงาน ทั้งนี้เมื่อผู้เรียนประเมินตนเองว่ามีความสามารถพอและตัดสินใจที่จะแสดงพฤติกรรมจิตอาสา จะมีความคาดหวังว่าจะได้รับผลในทางบวกผู้เกี่ยวข้องจึงควรให้การเสริมแรงอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การชื่นชมยินดี การยอมรับหรือประกาศเกียรติคุณ เป็นต้น จะทำให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมจิตอาสาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ผู้บริหารควรกำหนดเป็นนโยบายการศึกษา โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้กระบวนการทางสังคมในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยหรือพื้นที่ต้องการความช่วยเหลือทางสังคม นอกจากนั้น ฝ่ายกิจการนักเรียนหรือนักศึกษควรจัดตั้งชมรมเพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมและฝึกทักษะการเรียนรู้ทางสังคมเพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป นอกจากควรมีการส่งเสริมความจิตสาธารณะให้กับนักศึกษาทุกรายวิชาอย่างต่อเนื่องและให้เป็นรูปธรรม และควรมีการกำหนดในกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกร่วมและจิตอาสาเพื่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังควรส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านเวที

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

ตื่นความรู้สู่สังคมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างพื้นที่การเรียนรู้ทางสังคมแบบบูรณาการด้วย

## เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา มาโน. (2553). ความหมายของชีวิตกับจิตอาสา. การค้นคว้าอิสระ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กองการศึกษาเชียงราย. (2565). รายงานสถิติจำนวนนักศึกษา ประจำปี 2565. เชียงราย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย.
- โกวิท พวงงาม. (2550). การปกครองส่วนท้องถิ่นว่าด้วยแนวคิด ทฤษฎีและหลักการ. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เนท.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2526). การบริหารงานพัฒนาชนบท การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชุตินา จันทรมณี, ชูศักดิ์ สุทธิสา และ อินทรา ซาอีร์. (2555). การเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท: กรณีศึกษาบ้านด้ามพร้าว ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 8(1), 217-236.
- ทานตะวัน อินทร์จันทร์. (2546). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อยในเขตเทศบาลเมืองลำพูน. การค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์. (2556). ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. การค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีราพร ทองปัญญา, วีรณัฏ์ สุปัญญา, ประสงค์ ดันพิชัย และ สันติ ศรีสวนแดง. (2558). จิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนของเยาวชน: กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนอาสาสมัครพัฒนาชุมชนห้วยหมอนทอง. วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม), 36, 483-497.
- บุษราภรณ์ ดีเยาว์. (2561). ขบวนการจิตอาสา: การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาดนของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. การค้นคว้าอิสระ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปิยะนาถ สรวิสูตร. (2552). แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม: กรณีศึกษา สมาพันธ์เยาวชนกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระ สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพศาล วิสาโล. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการจัดการความดี กรณีศึกษามูลนิธิพุทธรณีนี้อัจฉริยะ. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- ยุวดี อิ่มใจ, วิวัฒน์พงศ์ เจริญนิธิปัญญา, วัฒนชัย จันทร์วิบูล, ณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก, สมภาพ อุณหชาติ, ไกลรุ่ง กลั่นคันหา, อัจฉรา บัวสุวรรณ, ชมพูนุช นิยมแย้ม และ วรที พฤษภาณุกุลนันท์. (2552). การศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- วัฒนา วณิชชานนท์, ศิริพร พันธุลี, บรรจง ยัพพัฒนา, พีระพัฒน์ ธีระวรรณะศิริ, นัทรพิมล พอสม, นิคม ทิมา, เสริม เชื้อนสุข และ ดารุง เหมะสิขันทะ. (2553). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเทศบาลแม่หล่าย อย่างมีส่วนร่วมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและพฤติกรรมของเยาวชนและประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- เวรกา กลิ่นวิจิต, พิสิษฐ์ พิริยาพรณ, สุริยา โปร่งน้ำใจ, พวงทอง อินใจ, สรร กลิ่นวิจิต และ คณิงนิจ อุสิมาศ. (2557). รูปแบบการจัดการอาชีวอนามัยโดยการสร้างความมีส่วนร่วม ของโรงงานอุตสาหกรรมในเขตนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก. วารสารบูรพาเวชสาร, 1(1), 3-16.
- ศิริวรรณ ทวีวัฒนปรีชา. (2549). การเห็นคุณค่าในตนเอง และความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองกับการปรับตัวในสังคมของนิสิต คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. การค้นคว้าอิสระ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

**Data Availability Statement:** The raw data supporting the conclusions of this article will be made available by the authors, without undue reservation.

**Conflicts of Interest:** The authors declare that the research was conducted in the absence of any commercial or financial relationships that could be construed as a potential conflict of interest.

**Publisher's Note:** All claims expressed in this article are solely those of the authors and do not necessarily represent those of their affiliated organizations, or those of the publisher, the editors and the reviewers. Any product that may be evaluated in this article, or claim that may be made by its manufacturer, is not guaranteed or endorsed by the publisher.



**Copyright:** © 2023 by the authors. This is a fully open-access article distributed under the terms of the Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).